

УДК 378 (092)

Кошечко Н.В.[°]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У КИЇВСЬКОМУ ІМПЕРАТОРСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА

У статті здійснено аналіз актуальних ідей з проблеми становлення та розвитку педагогічної освіти у Київському Імператорському університеті Св. Володимира. Особливий акцент поставлено на розвиток особистості викладача класичного університету. Виняткову увагу приділено професійному світогляду та освітній діяльності професора, завідувача кафедри педагогіки С. Ананьїна.

Ключові слова: педагогічна освіта, Київський Імператорський університет Св. Володимира, розвиток особистості викладача, професійний світогляд, освітня діяльність

В статье проанализированы актуальные идеи по проблеме становления и развития педагогического образования в Киевском Императорском университете Св. Владимира. Специфический акцент поставлено на развитии личности преподавателя классического университета. Исключительное внимание обращено на деятельность профессора, заведующего кафедрой педагогики С. Ананьина.

Ключевые слова: педагогическое образование, Киевский Императорский университет Св. Владимира, развитие личности преподавателя, профессиональное мировоззрение, образовательная деятельность

In the article analyzes the current ideas on the problem of the formation and development of education at the Kyiv Imperial University of Saint Vladimir. Particular emphasis is placed on the personal development of the teacher at classical university. Special attention is paid to professional outlook and educational activities of Professor, Head of Education S. Ananjin.

Key words: pedagogical of education, Kyiv Imperial University of Saint Vladimir, personal development of the teacher, professional outlook, educational activities

Актуальність дослідження. Складний процес реформування освітньої галузі в Україні потребує глибокого осмислення вітчизняного педагогічного досвіду. Доцільність урахування педагогічних здобутків минулого, їх важливість при реалізації сучасних освітніх підходів наголошується в Національній доктрині розвитку освіти. У документі акцентується увага на навчально-виховному процесі, який повинен здійснюватися на національному ґрунті, в органічному поєднанні з історією і народними традиціями, на необхідності збереження та збагачення культури українського народу. У зв'язку з цим, особливого значення набуває вивчення, аналіз, узагальнення і творче використання досвіду функціонування класичних університетів України, які збагатили унікальним внеском розвиток вітчизняної педагогічної науки.

Прогресивні погляди вчених, професорів, які працювали у класичних університетах у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. не втратили своєї значущості і в наш час. Ґрунтовне дослідження, широке висвітлення й адаптоване до культурно-часового контексту застосування провідних ідей освітньої спадщини забезпечує

дотримання принципів єдності, спадкоємності та наступності у розвитку педагогічної науки. Звернення до першоджерел, які відображають надбання національної системи освіти в минулому, сприяє усвідомленню сучасності й визначенню перспектив розвитку педагогіки.

Метою публікації є висвітлення історичного аспекту становлення та розвитку педагогічної освіти у Київському Імператорському університеті Св. Володимира. Для досягнення мети були реалізовані наступні **завдання**:

- охарактеризовано історичний контекст становлення педагогічної освіти у Київському Імператорському університеті Св. Володимира;
- проаналізовано зміст актуальних ідей з проблеми розвитку педагогічної освіти у Київському Імператорському університеті Св. Володимира (кінець XIX - початок XX ст.);
- обґрунтовано питання професійного розвитку професора, завідувача кафедри педагогіки, декана факультету професійної освіти Київського інституту народної освіти С. Ананьїна.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Історичний аспект становлення та розвитку педагогічної думки у стінах Київського Імператорського університету Св. Володимира досліджувався сучасними українськими вченими: І. Важинським, Н. Дічек, Н. Дем'яненко, Т. Завгородньою, Н. Калениченко, А. Марушкевич, Н. Ничкало, О. Сухомлинською та іншими. Спираючись на їх наукові розвідки, вважаємо доцільним подати характеристику розвитку педагогічної освіти у Київському Імператорському університеті Св. Володимира.

Відкритий у 1834 році, Київський університет пройшов великий складний шлях і зробив неоціненний внесок у розвиток освіти, науки та культури України. З іменами його вихованців та професорів пов'язані яскраві сторінки історії духу, вільнодумства, національних змагань, становлення фундаментальних наукових ідей, шкіл та напрямів, що здобули визнання у вітчизняній та світовій науці. Історію України XIX-XX століть не можна уявити без Київського університету та його вихованців, оскільки всі процеси, що відбувалися у суспільному житті, науці, культурі, техніці, проходили за їхньої активної участі. Одні ідеї народжувались у стінах університету, інші – лише відбивались у його житті [9, с. 5].

З впевненістю констатуємо, що Київський університет, особливо у кінці XIX та на початку XX століть, представляв собою динамічне відображення, вируючу дзеркальну поверхню українського суспільства у мініатюрі. Він, як специфічний мікрокосм, входив у загальний макро-простір української державності. У Київському університеті бурхливо протікали історичні, політичні, економічні, освітньо-культурні процеси, які були важливими чинниками структурних елементів суспільного розвитку нашої держави.

Адже значна частина професури становила керівну верхівку українських урядів, партій і течій, загалом владних державних і політичних структур, що визначали генеральну лінію життя України. Водночас, як завжди у революційних подіях, суперактивним було студентство, що репрезентувало практично всі політичні течії та ідеологічні напрями: від консервативних монархістів та націоналістів-народників до більшовиків і анархістів [1, с. 5]. Отож, одним із істинних способів зрозуміти сутність, глибинний зміст тієї епохи, є звернення до

опису, аналізу та розкриття багатогранного життя Університету Св. Володимира того періоду.

На наш погляд, цінною та корисною, зважаючи на вибраний задекларований нами вище освітній напрям у цій статті, є актуалізація досвіду функціонування Київського Імператорського університету Св. Володимира у контексті розвитку загальної педагогічної підготовки студентства.

Варто нагадати, що кафедру педагогіки в університеті Св. Володимира було відкрито у 1850 році. Цей рік вважається офіційною датою запровадження курсу “Педагогіка” у навчальний процес історико-філологічного, фізико-математичного та юридичного факультетів. Першим викладачем педагогіки став проф. С. Гогоцький. Випускник Київської духовної академії, доктор філософії та стародавньої філології, з 1834 року – ординарний професор по кафедрі філософії університету Св. Володимира [11, с. 210-211]. С. Гогоцький написав чимало ґрунтовних праць з філософії, та більш цікавими й оригінальними є його педагогічні роботи: “Вступ до педагогіки”, “Короткий огляд педагогіки або науки виховної освіти”, “Щодо розвитку пізнавальних здібностей”. Він протягом приблизно 30 років (до початку 80-х років XIX століття) читав курс педагогіки та психології й намагався узгодити ці дисципліни. Викладання педагогіки розподіляв на три навчальні курси: науку про виховання, дидактику, прикладну педагогіку та історію виховання.

Хоча професор С. Гогоцький і вважав, що дві вище означені науки взаємопов’язані, однак наполягав на відокремленні педагогіки від філософії, як її прикладної галузі, такої ж як і психології.

Така необхідність вимоги була обумовлена тим, що неузгодженість змісту навчальних курсів психології, філософії і педагогіки, а також окремих її розділів, не давали студентам можливості отримати навіть елементарне уявлення про педагогіку як науку, її мету, призначення, понятійний апарат [8, с. 130]. Але цю вимогу не задовольнили. Гірше того, викладання педагогіки в університеті поступово згортається і переривається, як непотрібне і беззмістовне, майже на двадцять років.

Упродовж XIX століття у змісті педагогічної освіти відбувається становлення одного із провідних її компонентів – загально-педагогічної підготовки. Особливістю кінця 60-х – початку 70-х років XIX століття стало те, що після закриття університетських педагогічних інститутів (1859) і педагогічних курсів (1867) увага до загальної педагогічної підготовки майбутнього вчителя значно знижується [8, с. 129].

Протягом 80-90-х років педагогіка в університетах не була самостійною навчальною дисципліною, а лише входила до складу курсів “Історія філософії”, “Логіка”, “Психологія”, які читалися професорами О. Гіляровим та Г. Челпановим.

24 квітня 1904 року розпорядженням міністра народної освіти педагогіку було відновлено на історико-філологічних факультетах університетів [8, с. 143], що суттєво позначилося на навчальному процесі студентів вище названого факультету Київського Імператорського університету Св. Володимира.

Звичайно, для втілення вимоги наказу міністра народної освіти потрібний був час, для того, щоб критично проаналізувати старі програми з педагогіки, об’ємно асимілювати новий, в основному, зарубіжний досвід розвитку освітньої

галузі та, на цій базі, розробити відповідні програми предметів педагогічного спрямування, які б відповідали соціально-економічному запиту суспільства, і накреслити можливі перспективи розвитку вітчизняної навчально-виховної галузі.

У зв'язку з вказаними головними та іншими менш значущими причинами, викладання педагогіки у Київському Імператорському університеті Св. Володимира було відновлено у 1909 році. Читати лекції доручили 35-літньому С. Ананьїну – випускнику історико-філологічного факультету цього ж вищого навчального закладу, приват-доценту кафедри філософії.

Перші роки ХХ століття, протягом яких у цьому вищому навчальному закладі С. Ананьїн здобував другу вищу освіту, характеризувалися загальною стабільністю та визначеністю у процесі функціонування Київського Імператорського університету Св. Володимира. У його коридорах, аудиторіях та на кафедрах панувала благодатна атмосфера, яка базувалась на почуттях особистісної гідності, стабільної успішності та гармонійності, відповідної забезпеченості та видимості майбутніх конкретних перспектив. Для уникнення зайвої ідеалізації цього етапу у розвитку університету Св. Володимира, потрібно сказати, як загальновідомо, все пізнається у порівнянні. І якщо співвіднести, зважити та проаналізувати сутнісне наповнення цих років та подальших революційних, то перевага у плані безпечності здоров'я, життєдіяльності викладачів та студентів, їх емоційної врівноваженості, відсутності глобальних потрясінь тощо буде знаходитись на терезах саме першоназваних років існування університету, а не часу перевороту, хаосу та знищення цвіту нації, важеля, двигуна суспільного прогресу – інтелігенції України.

Варто підкреслити, що університет Св. Володимира дійсно був зразковим культурно-освітнім закладом. У ньому в якості основних дійових осіб виступало прогресивне студентство та академічно спрямоване професорство на чолі з головним репрезентом – ректором, посаду якого на початку ХХ століття займав професор Микола Мартиніанович Цитович [1, с. 12]. Він уособлював старий імператорський, але з правами автономії університет. Вплив його на студентство, молодих викладачів (серед яких кафедра філософії залишила і С. Ананьїна) був неоднозначним та спірним через негативне ставлення до ректора, особливо у останні роки його головування. Та, як свідчать історичні джерела [1, с. 14], студентство швидко зрозуміло, з першими диктаторськими насильницькими діями більшовицької влади, небезпеку свого становища, але було вже пізно.

Отож, повертаючись до характеристики персоналії ректора, бажано зазначити, що поступово між очолюваною ним Радою професорів та радикальним студентством і молодшими викладачами наростав і загострювався конфлікт, який призвів до відставки М. Цитовича. Ця подія стала немовби глибинною тріщиною у монолітній, цілісній, більш ніж столітній побудові університету, символізувала розкол та прірву між утвореними, вороже налаштованими таборами. Відставка була передвісником наступаючої деструкції, безладдя та безвладдя, знищення кращих традицій університету.

Помічниками ректора виступали декани факультетів. На історико-філологічному (студентом якого раніше, до 1905 р., був С. Ананьїн) цю посаду займав позаштатний ординарний професор за кафедрою всезагальної історії, доктор всезагальної історії, Бубнов Микола Михайлович. Його вплив на

студентство, молодших викладачів та формування їх світогляду був опосередкованим, що виключав можливість особистого довготривалого контакту, спілкування, яке є, в ідеалі, необхідним для встановлення ділових взаємин, через які відбувається становлення та розвиток професійного світогляду. З цих причин ми не розглядаємо далі персоналію декана.

Більш суттєвий вплив на розвиток особистості С. Ананьїна, формування його світогляду здійснили деякі викладачі філософії, психології, зокрема, професори О. Гіляров, Г.Челпанов. Вони, як уже зазначалось вище, читали курси “Історія філософії”, “Логіка”, “Психологія”, що містили і питання з педагогіки.

Нагадаємо, що окремої дисципліни з педагогіки в Університеті Св. Володимира з початку 80-х років не існувало. Це була довготривала двадцятилітня перерва у викладанні педагогіки, що негативно позначилося на рівні загальнопедагогічної підготовки в Україні. Адже, в переважній більшості випадків, зміст навчально-виховного процесу, його організація у цьому вищому навчальному закладі були прикладом для наслідування інших освітніх інституцій.

Спробуємо розглянути детальніше специфіку впливу вище названих учених на формування педагогічного світогляду С. Ананьїна. Неперевершене враження на нього та істотну роль у становленні позитивних особистісних якостей відіграв заслужений позаштатний ординарний професор за кафедрою філософії, доктор філософії Олексій Микитович Гіляров. Читаючи лекції з філософії для студентів історико-філологічного факультету, серед яких був і С. Ананьїн, він емоційно, із захопленням висвітлював глибинні ідеї, наукові погляди Платона. Деякі з них безпосередньо стосувалися педагогічної науки як виду теоретичного пізнання оточуючої дійсності та галузі практичної діяльності. Докорінне знання його спадщини було однією із передумов та засад написання професором на початку 90-х років XIX століття праць “Платонізм як основа сучасного світогляду у зв’язку з питанням про завдання і долю філософії” та “Джерела про софітів. Платон як історичний свідок” [8, с. 138].

Своєрідністю, оригінальністю виступів О. Гіляров пробуджував неабиякий інтерес у молодих людей до древньоантичної філософії взагалі і до особистості Платона зокрема. Саме неординарна постать доктора філософії О. Гілярова спонукала слухачів його лекцій до ґрунтовного вивчення та студіювання праць Платона. Для цього окремі амбіційні студенти (С. Ананьїн та інші) прагнули читати Платона в оригіналі, що стимулювало їхні бажання вивчати древньогрецьку мову. Її авторитетним викладачем в університеті Св. Володимира протягом кінця XIX початку XX століття був заслужений позаштатний ординарний професор за кафедрою класичної філології, доктор грецької словесності Сонні Адольф Ізраїлевич, який також сприяв формуванню наукового-педагогічного світогляду С. Ананьїна.

Вивчення невичерпного багатства мудрості Платона викликало у молодого вченого С. Ананьїна безліч різноманітних цікавих думок, якими він запрагнув поділитися з однодумцями, представивши науковому загалу в 1901 році працю під назвою “Учення Платона про прекрасне” та у 1907 році переклад з грецької мови з історико-літературним вступом та зауваженнями до діалогу “Софіст. Діалог Платона”.

У вступі до останнього С. Ананьїн підкреслює, що цей твір побачив світ завдяки думкам професора О. Гілярова. Йому він висловлює щире вдячність за суттєві вказівки, якими послуговувався у процесі створення перекладу [5].

Початківець-дослідник С. Ананьїн стверджує, що принципи, покладені у пояснення діалогу, дещо відрізняються від звичайного розуміння, як самого твору, так і взагалі всієї філософії Платона. В основному вони почерпнуті з спеціального курсу про Платона, який викладав О. Гіляров, із творів професора П. Наторпа та, частково, із праць інших мислителів-учених, найбільш авторитетних у області Платонівської філософії та Платонівського тексту.

Структуру роботи “Софіст. Діалог Платона” складають введення, в якому розглянуто загальне значення діалогу та аналітичний виклад матеріалу, сам переклад та окремі зауваження. Ця праця свідчить про глибокий аналіз С. Ананьїним основоположних ідей Платона, їх творче переосмислення в контексті реалій доби та безсумнівний вплив на становлення і розвиток особистості, науково-педагогічного світогляду С. Ананьїна. Праця “Софіст. Діалог Платона” була знайдена нами у фондах наукової бібліотеки імені В. Вернадського, до яких вона потрапила відносно недавно, разом із колекцією бібліотекою П. Галагана.

Проявом специфічності педагогічного світогляду, що формується, стала робота майбутнього вченого “Законоведення” (1906) цього ж періоду. Вона, на наш погляд, є відголоском та результатом отриманої С. Ананьїним заздалегідь юридичної освіти у Харківському університеті і є ілюструванням викладацької діяльності С. Ананьїна у середніх навчальних закладах. Адже, по-перше, у короткій анотації до книги знаходимо: “С. Ананьїн. Виклад. законоведення у Київських ср.-навч. закладах. Законоведення для гімназій та самоосвіти”. По-друге, в адресовій, довідковій книзі “Весь Київ” за 1908 рік [6] лаконічно стверджується, що С. Ананьїн працював у Києво-Печерській (П’ятій) гімназії (на розі Нікольської і Суворовської, 1/18), викладаючи філософську пропедевтику і законоведення. Також, у однойменній книзі за 1911 рік засвідчується [7] наступне: С. Ананьїн вчителював, читаючи лекції із законоведення та політичної економіки у гімназії В. Науменка (В-Підвальна, 25б), комерційному училищі М. Хорошилової (Бібіковський бульвар, б. № 22), Київських сільсько-господарських курсах (заняття відбувалися у приміщенні Київського політехнічного інституту (адреса канцелярії – Хрещатик, б. 25 кв. 88 та Лютеранська, б. 11, кв. 22).

Праця “Законоведення” містить інформаційні матеріали стосовно соціальної природи людини, походження її моралі та моральності, необхідності норм людського суспільного проживання та прав особистості; ґрунтовно розглянуто цілі та значення права, його походження, структурні елементи, санкції, закони, державні розпорядження, судова практика та її дія у Росії. Також представлено поняття про законоведення через призму державного права. У ньому скрупульозно висвітлено вчення про суспільство, державу та її типи. Зміст книги, структурна побудова та стильові особливості викладу, обґрунтування інформації автором засвідчують високу базову правознавчу підготовку, спосіб мислення саме юриста та досконально набуту педагогічну освіченість, яка є необхідним елементом педагогічного світогляду С. Ананьїна. Цей твір також знайдений нами

у фондах наукової бібліотеки імені В. Вернадського і долучений до спадщини С. Ананьїна з метою активного використання.

Досить помітний вплив у формуванні науково-педагогічного світогляду С. Ананьїна спричинив також видатний філософ, логік та психолог, професор Київського університету Св. Володимира Г. Челпанов та відомий учений цього ж навчального закладу І. Сікорський.

Перший з них відомий творами “Про сучасні філософські напрямки”, “Вступ до філософії”, “Проблема сприйняття простору” та інші [8, с. 139]. В них Г. Челпанов акцентував увагу на взаємозв'язку філософії та інших наук гуманітарного спрямування, серед яких чільне місце належить педагогіці та психології. Закономірно, у своїх лекціях для студентів історико-філологічного факультету, на якому навчався С. Ананьїн і який їх відвідував також, він спирався на основні положення написаних ним праць.

Вони містять ідеї стосовно практичної перевірки раніше отриманих знань. Звідси постала необхідність експериментальних апробувань, що було однією із головних засад виникнення експериментальної психології, родоначальником якої і став, у стінах університету, Г. Челпанов.

Ним була створена лабораторія експериментальної психології. У цій особливій аудиторії вперше відбувалися практичні заняття з психології, велася науково-дослідна робота, активну участь у якій брало зацікавлене, прогресивно налаштоване, студентство, представником якого був і С. Ананьїн.

І. Сікорський майже 25 років очолював кафедру психіатрії та нервових хвороб в університеті Св. Володимира. Професор уособлював собою певний період у розвитку цієї науки і мав вагомий авторитет у галузі психологічного знання. І. Сікорський зробив визначний внесок у розвиток загальної, дитячої та педагогічної психології того часу [11, с. 204-205]. Яскравий відбиток його поглядів ми можемо віднайти у працях С. Ананьїна пізнішого періоду. Це твердження стосується, зокрема, психолого-педагогічних положень С. Ананьїна про відношення між інтелектуальною духовною і фізичною сферами індивіда. Його багатограним ставленням до різних видів праці та використанням прихованих ресурсних можливостей у інтелектуальному, естетичному, моральному, трудовому вихованні підростаючого покоління. Для адекватного розуміння яких, С. Ананьїн пропонував об'ємно та глибоко досліджувати пізнавальні процеси, пов'язані з ними відповідні механізми функціонування емоційно-вольової сфери. Останнє (особливо тренування волі) було започатковано ще у роботах І. Сікорського, вплив якого на формування професійного світогляду С. Ананьїна, однозначно, є відчутним.

Також на розвиток особистості майбутнього професора певним чином позначилася освітня діяльність деяких викладачів кафедри філософії Київського університету Св. Володимира, таких як заслуженого позаштатного ординарного професора за кафедрою класичної філології, доктора римської словесності Кулаковського Юліана Андрійовича, заслуженого позаштатного ординарного професора за кафедрою слов'янської філології, доктора слов'янської філології Флоринського Тимофія Дмитровича, заслуженого позаштатного ординарного професора за кафедрою історії та теорії мистецтв, доктора історії та теорії мистецтв Павлуцького Григорія Григоровича та інших [2, с. 177]. Достовірно

можна стверджувати, що факт впливу київської професури університету Св. Володимира на формування професійного світогляду С. Ананьїна є безсумнівним.

Висновки. Узагальнюючи сутність джерельних матеріалів, проаналізованих у цій статті, констатуємо, що історичний аспект становлення та розвитку педагогічної освіти у Київському Імператорському університеті Св. Володимира (кінець XIX - початок XX ст..) безпосередньо пов'язаний із персоналіями, діяльністю його професорів, викладачів. Розвиток особистості викладача та формування його педагогічного світогляду відбувався на основі декількох чинників: спадковість, наявність широкого спектру задатків і здібностей, природна обдарованість; соціальні умови існування особистості; відповідне "стимулююче" гімназійне оточення; багатоаспектний та глибинний соціально-культурний та освітньо-професійний вплив, отриманий під час навчання у Київському Імператорському університеті (важливого значення у становленні та розвитку майбутнього вченого-викладача набувають суспільно-історичні та культурно-освітні події у стінах вище вказаної інституції і пов'язані з ними персоналії викладачів, їх особистий приклад поведінки для наслідування студентами); постійне прагнення до саморозвитку, самовиховання, самоосвіти, самоудосконалення, самоактуалізації та самореалізації, що зіграло визначальну роль у процесі формування особистості взагалі та С. Ананьїна, зокрема.

Перераховані особистісні якості залишаються актуальними і сьогодні. На жаль, сучасній людині притаманне прагнення споживацького, технократичного розвитку, що є згубним для еволюції, бо порушує баланс природи і людини, дезорієнтує підростаюче покоління у пошуках сенсу життя. Цей далеко не повний перелік свідчить про необхідність змін у світогляді людини, її освітніх пріоритетах, устрої життя у цілому.

Педагоги завжди були носіями високих ідеалів, провісниками нового світобачення, уособленням морально-етичних якостей. Не випадково поняттям "освіта" позначають процес і результат формування духовного обличчя особистості, удосконалення її здібностей, становлення індивідуальності, зростання соціальної компетентності, патріотизму та громадянства.

Система освіти – це особлива сфера суспільної практики. У ній, з одного боку, відбувається відтворення накопичених у минулому знань і досвіду, а з іншого – закладається і визначається майбутнє життєдіяльності як окремої людини, так і всього суспільства в цілому. Сьогодні в Україні відбувається зміна класичної на гуманістичну парадигму освіти, що проявляється у гуманізації, "педагогізації" суспільства і освіти, зростання його педагогічної свідомості, які були проголошені ще на початку XX століття [8, с. 181] і знайшли своє логічне відображення, зокрема, у процесі становлення та розвитку особистості С. Ананьїна, формування його педагогічного світогляду.

Список використаних джерел

1. ALMA MATER: Університет св. Володимира напередодні та в добу Української революції: 1917-1920. Матеріали, документи, спогади: У 3 кн. Кн. 1: Навч. посібник / Упоряд. В.А. Короткий, В.І. Ульяновський. – К.: Прайм, 2000. – 702 с.
2. ALMA MATER: Університет св. Володимира напередодні та в добу Української революції: 1917-1920. Матеріали, документи, спогади: У 3 кн. Кн. 2: Навч. посібник / Упоряд. В.А. Короткий, В.І. Ульяновський. – К.: Прайм, 2000. – 697 с.

3. Ананьин С.А. Законоведение. – К.: Типография Чоколова И.И., 1906. –125 с.
4. Ананьин С.А. Історія педагогічних течій. Новітні педагогічні течії. – Харків: Наукова думка, 1929-1931. – 234 с.
5. Ананьин С.А. Софист. Диалог Платона. – К.: Типография ун-а Св. Владимира, 1907. – 202 с.
6. Весь Киев на 1908 г. Адресная и справочная книга. – К.: Издание С.М. Богуславского, 1908. –506 с.
7. Весь Киев на 1911 г. Адресная и справочная книга. – К.: Издание С.М. Богуславского, 1911. –798 с.
8. Дем'яненко Н.М., Важинський І.П. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (XIX – перша третина XX ст.) – К.: ІЗМН, 1998. – 328 с.
9. З іменем Св. Володимира: У 2 кн. Кн. 1: Навч. посібник / Упоряд. В.А. Короткий, В.І. Ульяновський. – К.: Заповіт, 1994. – 398 с.
10. З іменем Св. Володимира: У 2 кн. Кн. 2: Навч. посібник / Упоряд. В.А. Короткий, В.І. Ульяновський. – К.: Заповіт, 1994. – 453 с.
11. Нариси з історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка / В.В. Різун, М.С. Тимошик, А.Є. Конверський та ін. – К.: Наша культура і наука, 2004. – 440 с.

Отримано 20.04.2013 р.

УДК 656.7.071.13-056.87

Лаврухіна Т. В.[°]

Національний авіаційний університет, аспірантка кафедри педагогіки та психології професійної освіти

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАЦІЙНИХ ДИСПЕТЧЕРІВ

У статті розглянуто професійну діяльність авіаційного диспетчера та досліджено співвідношення функцій авіаційного диспетчера та комунікативної компетентності

Ключові слова: авіаційний диспетчер, професійна діяльність, комунікативна компетентність

В статье рассмотрена профессиональная деятельность авиационного диспетчера и исследовано соотношения функций авиационного диспетчера и коммуникативной компетентности

Ключевые слова: авиационный диспетчер, профессиональная деятельность, коммуникативная компетентность

In the article professional activity of aviation controller and investigational correlation of functions of aviation controller and communicative competence is considered

Keywords: aviation controller, professional activity, communicative competence

Актуальність дослідження. На сьогодні, для розвитку авіаційної галузі України важливим є участь у діяльності міжнародних авіаційних організаціях (Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), Європейської організації з безпеки повітряної навігації, об'єднаної авіаційної спільноти Європи, Міждержавного авіаційного комітету), що вимагає від науковців та педагогів підвищеної уваги до формування складових професійної компетентності авіаційних спеціалістів, зокрема диспетчерів управління повітряним рухом. На сучасному етапі розвитку та реформування освітньої системи відзначається актуальність формування комунікативної компетентності у майбутність авіаційних диспетчерів, оскільки комунікація складає 80% їхнього професійного життя.